Pavel MORARU

Institutul Naţional pentru Studiul Totalitarismului
National Institute for the Study of Totalitarianism

File din memoriile unui ofiţer de informaţii român din timpul Primului Război Mondial

Some Memories of one Romanian Information Officer of the time of the First World War

Theodor N. Culitza's work *Informative and contra informative police during the warlike expedition*, published in 1938, is one of the few memories remained from the ex-intelligence officers.

Most of informative and contra informative Romanian activities during the First World War are still unknown. That is why I considered that is necessary to present this study, with the needed specifications, to the large public.

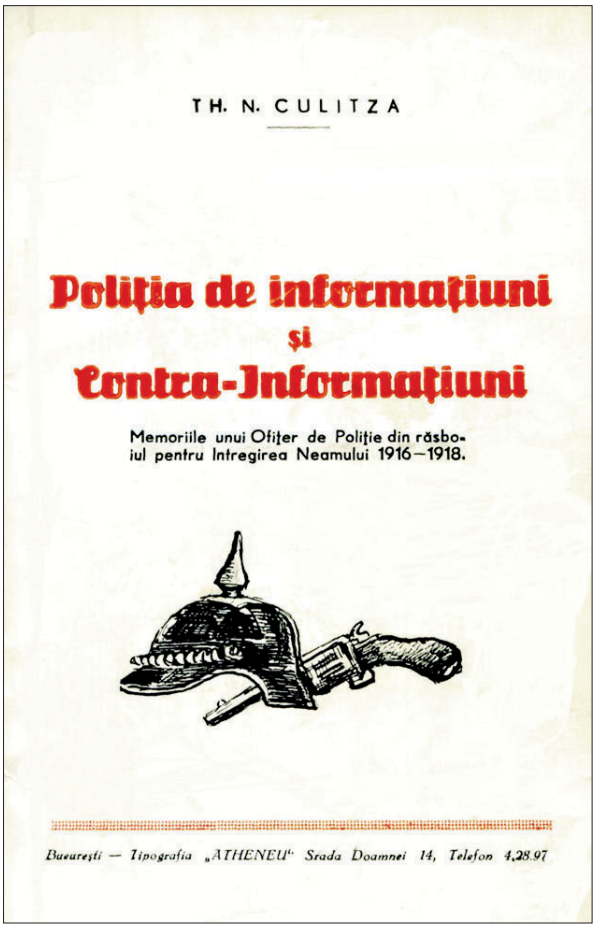
Keywords: Information and Contra Information Services, spying, First World War, Theodor Culitza

Institution's address: str. Arhitect Grigore Cerchez 16, Sector 1, Bucureşti,
tel. : 230.69.92; fax: 230.76.82, e-mail : *inst.academia@gmail.com*

Personal e-mail: *morarup@yahoo.de*

În anul 1938, Theodor N. Culitza de la Prefectura Poliţiei Capitalei, a publicat lucrarea întitulată *Poliţia de informaţiuni şi contra-informaţiuni pe timp de campanie*. Din *Prefaţă* aflăm că lucrarea a fost elaborată încă în 1925, „după notele luate în timpul Marelui Război pentru dezrobirea neamului 1916-1918, ca ofiţer de poliţie făcând parte din Serviciul de Informaţiuni şi Contra-Informaţiuni Româno-Rus, pe frontul din Moldova, condus de către răposatul Romulus P. Voinescu, fost Director General al Poliţiilor şi Siguranţei Statului, iar pe timpul Războiului, Inspector General delegat de către Marele Cartier General cu conducerea acestui important Serviciu pe frontul de operaţiuni Româno-Rus, al cărui secretar personal am fost în acel timp şi pe care lucrare am complectat-o în anul 1935 – cu ocazia conferinţelor ţinute în iarna anului 1934-1935 de personalul Prefecturii Poliţiei Capitalei".

Autorul susţinea că, „această lucrare este singura în acest gen apărută până în prezent la noi", în străinătate ele fiind mai multe (cum ar fi cele ale italianului Charles Lucieto, *Războiul Inteligenţelor* şi *În misiuni speciale. Memoriile unui agent special*

Theodor N. Culitza

din Serviciul de Spionaj şi contraspionaj al Înţelegerii, 1928) şi este adresată atât marelui public (pentru a arăta rolul Serviciului de informaţii şi contrainformaţii), cât şi personalului poliţienesc (la pregătirea profesională).

Pentru a introduce cititorul în temă, Th. Culitza subliniază că „*Serviciul de Contra-Informaţiuni sau de Contra-Spionaj,* este acela exercitat în dosul frontului de operaţiuni militare, începând de la teritoriul naţional, având ca prim obiectiv, descoperirea spionilor inamici, strecuraţi în dosul frontului nostru militar, cu scopul de a culege informaţiuni de modul de organizare şi sistemele de luptă, armament, dispoziţia unităţilor şi Comandamentelor militare, etape; rezervele de trupe şi depozitele de muniţiuni, organizarea serviciului de aprovizionare şi serviciile de paza căilor de comunicaţii, cale ferată, şosele şi comunicaţiuni pe ape din zona teatrului de operaţiuni a frontului". Serviciul de contrainformaţii a funcţionat sub conducerea Marelui Cartier General şi mai avea misiunea, ca în colaborare cu jandarmeria şi poliţia, să supravegheze populaţia şi mai ales pe cetăţenii statelor cu care România era în stare de război şi pe indivizii eliberaţi din lagărele de internare.

Autorul explică şi ce reprezintă „Serviciul de Informaţiuni": „este acela exercitat de către agenţii noştri, în faţa frontului nostru şi-n dosul frontului inamic, având acelaşi scop de a urmări mişcările trupelor inamice cum şi a culege informaţiunile necesare militare, şi pe cât posibil a indica pe agenţii de spionaj existenţi şi trimişi de inamic in dosul frontului nostru". Serviciul de informaţii era încadrat în legea de organizare a poliţiei generală a statului, căci un serviciu de poliţie preventivă este imposibil un serviciu de informaţii bine organizat. „Nu poate exista nici o poliţie în lume, fără a avea serviciul de informaţiuni sau de siguranţă, care prin dezvoltarea unei permanente şi coordonate activităţi ce depune, determină însuşi bunul mers al întregii Instituţii". Theodor Culitza considera că, „nu se poate numi ofiţer de poliţie acela care să nu cunoască şi să nu fi trecut prin toate cele trei servicii componente ale legii de organizare a poliţiei generală a Statului: Administrativ (sau preventiv) Judiciar (sau represiv) şi-n special Serviciul de Informaţiuni sau de Siguranţă, care după cum am mai arătat mai sus, este nervul poliţiei ce se impresionează la timp de mediul înconjurător, avizând la măsurile generale în materie de ordinea publică şi siguranţa Statului: înregistrând în acelaşi timp toate mişcările seismice ce se produc în populaţiunea internă cât şi-n ţările înconjurătoare, pentru ca la timpul oportun să se poată preveni acele mişcări cu caracter subversiv contra Siguranţei Statului.

Până la izbucnirea Primului Război Mondial, „poliţia de Stat ...nu corespundea situaţiunii şi intereselor superioare naţionale conform principiilor de unire a Neamului în Europa Centrală, nici ca pregătire şi educaţie profesională şi nici ca pregătire tehnică", astfel că Poliţia română a intrat în război nepregătită.

Apoi, pentru perioada interbelică, Theodor Culitza consideră că, siguranţa statului nu va putea fi asigurată dacă nu se va perfecţiona poliţia şi „dacă nu se va menţine trează şi conştiinţa naţională în masele poporului, în special a celor din provinciile noi alipite: încălzindu-le la cultul patriei şi care mase în viitor apropiat vor fi chemate a ne da sprijinul sufletesc – pentru urmărirea şi descoperirea celor ce uneltesc în întuneric contra siguranţei statului".

Serviciul de informaţii şi contrainformaţii şi-a „adus servicii reale pe timpul campaniei oştirii

Poliţia Română înaintea Primului Război Mondial

noastre, dar care a luat fiinţă târziu in toamna anului 1916, mult timp după intrarea noastră în acţiune şi după retragerea în Moldova. Atunci s-a creat acest serviciu pe lângă Marele Cartier General". Până la anul 1916, activităţile informative erau desfăşurate de agenţii din poliţia de siguranţă, ataşaţi pe lângă Comandamentele Militare.

Activităţile informative şi contrainformative se desfăşurau în baza Ordinului dat Armatelor de pe frontul român cu nr. 789/917, de către *Maiestatea Sa Comandantul General al Armatelor de pe frontul Români, Regele Ferdinand*, şi a instrucţiunilor privitoare la circulaţia pe căile ferate, şosele şi căile de comunicaţie pe apă în zona armatelor de

Poliţia Română după Primul Război Mondial

operaţiuni şi în zona interioară a populaţiei civile, a dispoziţiilor pentru supravegherea populaţiei.

Pentru activităţile specifice de pe front, în anul 1917, a fost emis *Regulamentul Serviciului de Contra-Informaţiuni Român, în colaborare cu Serviciul de Contra-informaţiuni Rus* (vezi textul regulamentului în anexă), care fixa atribuţiile serviciului de contrainformaţii româno-rus în lupta contra spionajului inamic, atât în zona militară de operaţiuni, cât şi în zona interioară, „urmărind de asemenea, toate delictele îndreptate în contra armatelor aliate". Erau stabilite normele de lucru a serviciului şi competenţele ofiţerilor şi agenţilor ruşi şi români pe teritoriul Regatului Român: dresarea actelor, reţinerea sau arestarea persoanelor suspecte etc. Toate acestea acţiuni în privinţa cetăţenilor români, trebuiau întreprinse numai prin autorităţile române. În cadrul serviciului contrainformativ româno-rus, trebuia să aibă loc schimbul de informaţii între autorităţile române şi ruse asupra suspecţilor, înfiinţarea de posturi speciale de observare a zonei interioare, iar circulaţia populaţiei să se facă numai în baza permiselor speciale, eliberate de Comandamentele Militare.

Serviciul de informaţii şi contrainformaţii român-rus s-a confruntat în acest război cu serviciul secret german, al cărui sediu principal se află instalat în Thiergarten la Berlin şi care era „în adevăr cea mai vastă organizaţie de spionaj ce se poate concepe". În domeniul informaţiilor şi contrainformaţiilor „Germanii erau neîntrecuţi". Spre exemplu, în Dobrogea „Germanii cunoşteau perfect încă înaintea intrării noastre în acţiune, toată situaţiunea trupelor şi a centrelor de aprovizionare, de cale ferată, căi de comunicaţie pe apă şi uscat, mijloace de locomoţiune etc., iar după intrarea în acţiune – toată situaţia [de] pe front, cum şi organizarea rezistenţei în dosul frontului, aprovizionări, depozite de muniţiuni şi alimente, spitale, instituţii publice, cu activitate pentru organizarea rezistenţei în centrele populate ale oraşelor şi centre de comunicaţie etc. Aceste informaţii, în mare parte le procurau în felul următor: „veneau cu avioanele în timpul nopţii, aterizând în anumite puncte convenţionale din dosul frontului, unde primeau rapoartele de la informatorii lor şi transmiteau instrucţiunile necesare centrelor de spionaj din ţară. Aveau legături sigure şi bine stabilite printr-o reţea deasă de spioni, cetind în dosul frontului nostru ca într-o carte. De asemenea, oraşele şi centrale populate din Dobrogea, în special Constanţa, erau zilnic bombardate de hidroavioanele germane, a căror bază de acţiune era la Varna, răspândind groază şi panică printre populaţiunea civilă, care-şi părăseau casele şi avutul, trecând Dunărea în vechiul Regat, neştiind ce-i aşteaptă în ziua următoare, zădărnicind astfel orice acţiune pentru rezistenţă". Theodor Culitza menţiona în acest sens că, „în rezumat, Germanii au o tactică specială de a lupta pe front, după un plan bine determinat, pe care-l execută cu orice sacrificii, fiind decişi a lupta pe viaţă sau moarte pentru atingerea scopului hotărât şi deci, întrebuinţează în luptă toate sistemele, chiar de a ucide în masă populaţiunea civilă până la exterminare, răspândind groaza şi moartea pretutindeni, pentru a demoraliza pe duşman".

Contra acestui bine organizat serviciu german, au mai acţionat serviciile de informaţii şi contrainformaţii francez şi belgian, care au conlucrat cu „cea mai solidă organizaţie modernă de poliţie secretă de informaţiuni engleză „Intelligence Service", în compunerea căreia intră tot ce Imperiul Britanic are mai select, fiind formată din liberi profesionişti, intelectuali şi specialişti, precum: ingineri, exploratori în colonii, industriaşi, avocaţi, diplomaţi, ofiţeri superiori etc.". Pe frontul de sud acţiona poliţia de informaţii italiană, care colabora cu cea franceză.

Pe frontul de răsărit era poliţia de informaţii rusă, care era în strânse relaţii cu serviciul de informaţii englez, prin „Ofiţeri de marină Britanică, începând de la Marea Baltică, cu armatele comandate de către Generalii Renenkampf şi Brusilov şi colaborând leu poliţia de contra informaţiuni română de pe frontul din Moldova, începând de la Câmpu-Lung (Bucovina) cu armatele IX-a Rusă, II-a şi I-a Române, a VI-a şi a IV-a Ruse, comandate-de către D-nii Generali Licinschi, Averescu, Eremia Grigorescu şi apoi Cristescu, Scerbaceff şi Amiralul Zoiaciocovschi".

Rolul serviciului de informaţii englez pe frontul de răsărit era unul deosebit, de a face legătura între armatele aliaţilor din apus şi armatele ruso-române din răsărit, „transmiţând până la Marea Baltică pe frontul armatei Renenkampf unde era şi Comandamentul suprem (Marele Cartier General) al armatelor ruse sub Comanda Marelui Duce Nicolae Nicolaevici, toate ştirile ce interesau Comandamentul Armatelor aliate din apus şi viceversa prin Marea Nordului, ai cărui stăpânitori erau Englezii prin scufundarea flotei germane de către Amiralul Gordon Campbell şi deşi erau în permanentă luptă cu submarinele germane, totuşi ştirile se transmiteau şi se primeau (regulat prin posturile de radio-telegrafie. Astfel că până la intrarea ruşilor în revoluţia [lui] Kerenschi – aceasta a fost singura cale prin care se făcea legătura cu apusul, ştiindu-se în tot momentul la Londra şi

Paris, ce se petrecea pe frontul de răsărit, semnalându-se spionii şi sistemele de spionaj ale inamicului".

Referindu-se la activitatea informativă şi contrainformativă românească, Theodor Culitza nu pretinde că ea „a fost la înălţimea poliţiilor de informaţiuni a marilor noştri Aliaţi din Occident şi cu un trecut istoric atât de vechi", dar subliniază că „organizaţiile noastre de poliţie de informaţiuni pe frontul din Moldova, au colaborat la victoria comună, a aliaţilor, rezistând în lupta desperată în faţa unor formaţiuni superioare inamice din toate punctele de vedere". Această inferioritate a existat „până la retragerea în Moldova, când s-au luat măsuri de îndreptare, reglementându-se circulaţia în zona frontului şi zona interioară, luând fiinţă serviciul de contra-informaţiuni Româno-Rus sub directa supraveghere a Marelui Cartier General – Biroul Informaţiunilor condus de către D-l General N. Condeescu şi secondat de către D-l Inspector General de poliţie Romulus Voinescu". Atunci a fost demarcată convenţional zona interioară, de zona armatelor de operaţiuni, care începea de la Câmpu-Lung (Bucovina), trecând prin Gura Humorului, Suceava, Fălticeni, Piatra Neamţ, Bacău, Parincea, Bârlad, Cahul, Bolgrad, Tatar-Bunar, Basarabeasca, a fost reglementată circulaţia pe căile de comunicaţii – pe şosele, pe C.F.R. şi pe apă, – în întreaga zonă de operaţiuni şi zona interioară.

Serviciul de contrainformaţii ruso-român şi-a stabilit la început sediul în oraşul Roman. Din partea Marelui Cartier General român a fost delegat pentru conducerea acestui serviciu Romulus Voinescu, pe atunci inspector general al Poliţiei Statului, ajutat de către sub-inspectorul I. Vameşu, Th. Culitza de la Prefectura Poliţiei Capitalei şi comisarul I. I. Georgescu, mort în anul 1918 la Orhei, în Basarabia. Autorităţile militare ruse i-au delegat la acest serviciu pe colonelul din jandarmeria rusă Leontovici (comandant) şi ajutat de lt.-colonelul Bondarenco, cu un număr de circa 100 ofiţeri, funcţionari şi agenţi civili ruşi (o parte din ei sunt în imaginea de pe pagina următoare).

Deşi serviciul de contrainformaţii român era cu un personal nu prea numeros şi cu mijloace mai reduse decât cele ale ruşilor, „a dus totuşi lupta cu bărbăţie înfruntând lipsurile şi intemperiile naturii faţă de cel rus, care era bine organizat şi echipat cu mijloace suficiente de transport, autocamioane, căruţe, cai etc.". Era împărţit pe sectoare care se schimbau periodic, în funcţie de mişcarea frontului. Pe frontul de sud, în Basarabia, al armatei IV-a ruse de sub comanda amiralului Zoiaciocovschi, începând de la Mare şi gurile Dunării, Basarabeasca,

Romulus Voinescu

Tatar-Bunar, Bolgrad şi Cahul, era sectorul condus de prefectul de poliţie Florian Cristescu. În sudul Moldovei, de la Dunăre (Galaţi), pe frontul ocupat de armata IV-a rusă şi unităţile din marina română terestră, până la armata VI-a rusă, era sectorul condus de inspectorul Vasile Zahiu şi la Galaţi, cu raza de acţiune spre Brăila şi Tulcea (Dobrogea), era sectorul condus de inspectorul Grigore Ştefu. În zona armatei VI-a ruse, comandate de generalul Scerbaceff, şi armatele I-a şi II-a române, era sectorul inspectorului Zaharia Husărescu. În zona armatei IX-a ruse, care se întindea din judeţul Neamţ până la Câmpu-Lung în Bucovina, unde făcea legătură cu armata comandată de generalul Brusilov, era sectorul condus de inspectorul I. Vameşu. În zona interioară din judeţele Dorohoi şi Botoşani, erau sectoarele conduse de şefii de serviciu I. Constantinescu, I. Alexandrescu şi Floru, iar în zona interioară din judeţele Suceava (Baia) Neamţ, Tutova şi Tecuci erau sectoarele şefilor de serviciu Ştefan Tălăngescu, Costică Dumitrescu, Trăilă Petrescu, I. Popovici şi C. Duca.

Sectoarele erau mobile, fiind în permanentă mişcare pe şosele şi prin comune, pentru verificarea persoanelor suspecte şi supravegherea circulaţiei în zona interioară, culegând informaţii ce interesau armata, pe care le transmiteau şefului sectorului respectiv, care la rândul său, după ce le verifica, le înainta Serviciului de contrainformaţii. Acolo erau

O parte a delegaţilor ruşi la Serviciul de contrainformaţii româno-rus

triate şi raportate Marelui Cartier General, Biroul Informaţiilor. Toate sectoarele erau divizate în subsectoare, conduse de comisari cu echipe de agenţi.

Persoanele arestate pentru activităţi de spionaj sau reţinute pentru bănuiala că desfăşurau astfel de activităţi, erau înaintate de şefii de sectoare direct Marelui Cartier General, cu actele dresate şi cu toate probele adunate ce demonstrau vinovăţia lor.

În conformitate cu Regulamentul serviciului de contrainformaţii (art. 3), funcţionarii administraţiei şi poliţiei civile române, erau obligaţi să dea tot concursul lor acestui serviciu, astfel că atât şefii de sectoare, cât şi toţi ofiţerii de poliţie de la serviciul de contrainformaţii, lucrau cu şefii poliţiilor şi birourilor de siguranţă din toată zona interioară, culegând informaţiile care interesau armata şi efectuând investigaţii, procedând la arestări şi percheziţii. În cazul necesităţii efectuării de arestări ori percheziţii de către ofiţerii şi agenţii de la Serviciul de contrainformaţii ruso-român, aceştia trebuiau să se adreseze oricărui post de poliţie, de unde să primească asistenţă.

Theodor Culitza ne spune că, despre activitatea laborioasă a Serviciului de contrainformaţii pe frontul din Moldova se poate judeca după lucrările depuse, în urma demobilizării armatelor, de către acest serviciu în arhiva Direcţiunii Generale a Poliţiei, printre care sunt 2.500 de dosare individuale ale suspecţilor, cercetaţi în zona frontului şi cea interioară. Printre spionii prinşi în spatele frontului, era un grup de spioni ce făceau parte dintr-o faimoasă organizaţie de spionaj: este vorba de organizaţia colonelului Fischer din Jandarmeria Austriacă, din care au fost arestaţi spionii Păvălucă, Katz, Hausffater, Mieier Gross şi alţii. Aceştia acţionau în spatele armatei IX-a ruse din nordul Moldovei şi aveau ca zonă de lucru Iaşul, unde pe atunci era capitala ţării şi de unde se puteau culege informaţii cu privire la intenţiile Comandamentului Superior asupra întregului front.

Spionul Katz a fost prins, având ascunse în căptuşeala căciulii sale din blană de oaie, planurile de apărare cu dispozitivele trupelor şi tranşeelor din jurul oraşului Fălticeni, scrise topografic pe hârtii mici, în caz că inamicul ar fi forţat şi rupt frontul de la Vatra Dornei pentru a merge spre Iaşi.

Păvălucă (pseudonim) era un iscusit spion din organizaţia colonelului Fischer. Cunoştea foarte bine regiunea, căci era originar din aceste locuri şi vorbea perfect limbile ruteană, ucraineană şi română. Trecea foarte des frontul armatelor ruse din nordul Moldovei, travestindu-se în soldat rus, făcând legătura cu spionii aflaţi în spatele frontului româno-rus. Avea mulţi oameni de încredere printre ţăranii din Bucovina şi cei din regiunea muntoasă, pe care îi plătea cu tutun, zahăr şi alte

alimente procurate de la ruşi, cărora le dădea în schimb băuturi spirtoase aduse din Austria. Până a fi arestat de Serviciul de contrainformaţii româno-rus, Păvălucă a fost prins de ruşi, însă a reuşit să evadeze.

Un alt spion periculos, care a fost prins pe frontul de sud, în Basarabia, a fost un anume Kalpacioglu, supus rus, care lucra în interesul organizaţiei revoluţionare din sudul Rusiei – „Rumcerod", cu sediul la Odessa. Deşi activa în interesul „Rumcerod"-ului, la cercetări s-a dovedit că făcea spionaj şi în folosul Bulgariei şi al Turciei.

O bună parte din dosarele Serviciului de contrainformaţii conţineau informaţii referitoare la diferitele mişcări cu caracter subversiv şi organizaţii de spionaj inamice, care desfăşurau activităţi de propagandă în spatele frontului, pentru a determina soldaţii să nu mai lupte. Spre exemplu, răspândeau ziare apărute în Bucureştiul ocupat, cum ar fi *Lumina* şi altele, în care „se descria înfloritor starea de lucruri din teritoriul de sub ocupaţia inamică, arătând că e belşug acolo şi mulţi bani".

Autorul vorbeşte despre grava eroare a autorităţilor române, care la retragerea în Moldova, a lăsat în teritoriile ocupate un număr impresionant de tineri, care în loc să lupte în Armata română, au îndeplinit servicii în armata inamică. Mulţi, selecţionaţi după aptitudini şi gradul de cultură, au fost trimişi în şcolile de spionaj inamice, înfiinţate ad-hoc în teritoriul ocupat, cu sediile la Bucureşti, Braşov, Buzău, Râmnicu-Sărat. Acolo li s-au predat timp de 3-6 luni „noţiuni de spionaj pe front, semnalizare şi semne convenţionale scrise, note de informaţiuni cifrate asupra trupelor noastre şi comandamentele din spatele frontului, rezerve, provizii, etape etc. Spre exemplu: un regiment se nota cu un număr anumit de pomi, Comandantul, un cioban păzind oile, fiecare oaie într-o direcţie anumită după punctele cardinale pe hartă reprezenta o unitate de trupă, etapele printr-un cal, proviziile prin puţuri de apă cu cumpănă etc. etc. şi note cifrate după un alfabet convenţional, toate acestea scrise în carnete mici fără altă indicaţie, astfel ca să dea impresia la prima vedere că ar fi desemnuri de distracţie pentru copii sau diferite socoteli, cifrele fiind aşezate unele sub altele cu totalizarea lor sub ele".

După instructajul primit, aceşti tineri români, „încurajaţi cu premii băneşti", erau apoi „trimişi pe frontul de luptă a părinţilor şi fraţilor lor, pentru a face spionaj în folosul inamicului ocupant", în special, pe frontul din sudul Moldovei şi al Basarabiei.

Majoritatea acestor tineri, trimişi în misiune, ajungeau imediat în mâinile autorităţilor române, căci „se predau de bunăvoie, pretextând că voind a se reîntoarce la ai lor, nemaivoind să stea sub ocupaţia inamicului". După scurte discuţii cu ofiţerii români, „ei mărturiseau singuri adevăratul scop pentru care erau trimişi de inamic, şi mulţi din ei erau însă executaţi ca spioni". Aveau o soartă nedreaptă, deoarece după ce ajungeau, fără să vrea, prizonieri la inamic, erau forţaţi de acesta să execute misiuni speciale împotriva fraţilor săi, care i-au abandonat în teritoriul părăsit. Şi după ce se predau la ai lor şi mărturiseau pentru ce au fost trimişi pe front, erau consideraţi spioni şi trataţi ca atare.

O bună parte din ei însă, după predare, au ajuns să lucreze pentru organele informative româneşti: erau trimişi la Serviciul de contrainformaţii, unde urmau „o instrucţie amănunţită şi complectă, erau selecţionaţi pe categorii şi cei mai bine pregătiţi şi inteligenţi erau întrebuinţaţi la serviciul de informaţiunii sau spionaj, fiind retrimişi în dosul frontului german, în teritoriul ocupat, prin aceleaşi locuri şi semnale convenţionale stabilite de inamic, fiind cei mai indicaţi în această direcţiune". Chiar dacă unii dintre ei erau prinşi de germani, misiunea în parte era realizată, căci notele pe care le aveau asupra lor, erau întocmite de specialiştii Serviciului de contrainformaţii român, cu date eronate, menite să dezinformeze inamicul asupra situaţiei trupelor române.

Tineretul din şcoli, rămas sub ocupaţie, a ajutat cum a putut autorităţile române retrase în Moldova. Spre exemplu, trimiteau ştiri din teritoriul ocupat în notiţe băgate în sticle închise ermetic, cărora le dădeau drumul din Brăila pe Dunăre şi pe care le prindeau agenţii români la Galaţi. Aflând despre acest mijloc de transmitere a informaţiilor, „inamicul a instalat pe Dunăre în josul Brăilei nişte plăşi de sârmă ţesută, prin care se prindeau orice corpuri solide".

Informaţii de mare importanţă despre inamic au fost obţinute regulat de serviciul de informaţii român, prin trimiterea de agenţi-informatori în spatele frontului inamic. Pe frontul de sud al armatelor I şi II-a române, asemenea lansări de agenţi prin punctul Doaga, au fost efectuate de şeful Serviciului de Siguranţă din Focşani Gută Iacob, rămas în teritoriul ocupat, care a procurat informaţii asupra situaţiei trupelor germane şi a Comandamentului general de la Focşani, informaţii care au servit Marelui Cartier General român la organizarea ofensivei de la Mărăşeşti.

Theodor Culitza relatează şi despre un alt episod important din activitatea informativă românească din timpul Primului Război Mondial, episod considerat a fi „unul din faptele hotărâtoare

ale ultimelor faze ale războiului nostru". E vorba de un gigantic avion german, care s-a putut vedea încă mult timp după încheierea păcii pe câmpul de aviaţie de la Pipera. „Mulţi călători din trenurile care veneau şi ieşeau din Capitală după război, se întrebau cu vădită curiozitate, văzând colosul acela de zburător german pe câmpul de la Băneasa, fără să cunoască istoria capturării lui pe timpul războiului". Theodor Culitza clarifică această situaţie: „Acest avion care pe timpul marelui război, era un curier german între Berlin şi Petrograd, a binevoit să ne viziteze, fără voie bineînţeles, în toamna anului 1917, cu puţin înainte de revoluţia rusă, venind de la Berlin, cu direcţia la Petrograd peste Moldova. Având o pană de motor, a aterizat forţat, căzând pe un câmp de porumb lângă Târgu-Frumos, în apropierea Iaşilor". Serviciul de contrainformaţii român a reacţionat imediat: comisarul Iordăchescu de la acest Serviciu, care îşi avea punctul de activitate la Târgu-Frumos, „a fost imediat pe câmp în apropierea avionului german şi cel dintâi lucru de care a avut grijă, a pus mâna pe geanta cu corespondenţă a aviatorilor pe care ascunzând-o cu multă grijă sub haina de uniformă ce purta (pelerină) pentru a nu fi observat de către militarii ruşi, care se adunaseră imediat la faţa locului de la comandamentul etapei ruse din apropiere şi care au pornit în goană, urmărind pe cei doi aviatori germani ce dispăruseră în porumbişte". Iar comisarul Iordăchescu, cu foarte multă grijă, pentru a nu fi descoperit de ruşi, a venit cu geanta, pe jos, până la Roman, predând-o Serviciului de contrainformaţii care a trimis-o la Marele Cartier General român.

Această acţiune a comisarului Iordăchescu, a fost de o importanţă capitală, căci Comandamentul român a putut afla la timp „din acele scrisori, intenţiunile dezastruoase pentru România, ce se punea[u] la cale pe acele vremuri grele, între cele două mari puteri, Germania care pe atunci se credea victorioasă şi Rusia ţaristă, care era aliata noastră".

Theodor Culitza mai relatează despre importanţa Serviciului de contrainformaţii, în acţiunea de dezarmare a trupelor ruseşti bolşevizate, care deveniseră pe front un factor de pericol, refuzând să mai lupte, retrăgându-se din Carpaţi spre Nistru în debandadă. Contribuţia Serviciului de contrainformaţii în acest sens, s-a rezumat la informarea la timp a trupelor române, care au procedat la dezarmarea unităţilor bolşevizate. Cu această ocazie, spune autorul, s-a putut constata că, „printre trupele ruseşti revoluţionare se găseau şi unii evrei dezertori din armata română, care îmbrăcaţi în uniforme ruseşti şi ascunşi în camioanele de muniţiuni şi aprovizionare, treceau Prutul în Basarabia unde instigau populaţiunea, dându-se drept români bolşevici, afirmând că şi armatele române au intrat în revoluţie şi nu mai voiesc a lupta pe front, îndemnând populaţiunea din Basarabia să se unească la revoluţia din Rusia şi trecând Nistrul, aceştia au terorizat centrale româneşti refugiate la Kerson, Mogihlev, Odessa, Moscova etc.".

Autorul consideră că, după bolşevizarea unor unităţi ruseşti de pe front, dezarmarea şi evacuarea lor din Moldova, concomitent cu încheierea armistiţiului de la Baldovineşti, cu inamicul, care au constituit „momente destul de critice pentru noi în acele timpuri", în evoluţia evenimentelor de atunci, a început un nou capitol odată cu intrarea trupelor române în Basarabia, iar în urma declaraţiei de Unire a Sfatului Ţării din Chişinău, „zorile unirii tuturor romanilor încep să se arate".

În Basarabia, Comandamentul armatelor române şi poliţia de siguranţă au luat măsuri împotriva „centrelor puternice bolşevice găsite în această provincie, care erau în permanentă legătură cu centrele de peste Nistru, prin curieri formaţi din populaţiunea rusă-evreiască din Basarabia, făcând multe victime printre ostaşi şi poliţiştii noştri, între care primul a fost generalul Poetaş, omorât de bolşevici la Atachi-Soroca".

În finalul lucrării, Theodor Culitza a ţinut să sublinieze că, activităţile de spionaj se desfăşoară atât în timp de război, cât şi în timp de pace, iar odată cu sfârşitul Primului Război Mondial aceste activităţi inamice nicidecum nu au fost sistate, astfel că ar trebui menţinută trează vigilenţa şi în timpul de pace, când era în plină derulare consolidarea României Mari: „Naţiunile sunt înarmate până la dinţi şi sub aspectul unui calm pe care şi-l impun, pândindu-se reciproc, nu aşteaptă decât momentul favorabil, pentru a dezlănţui din nou lupta disperată până la exterminare, în care timp spionii furnică, lucrând în întuneric şi culegând informaţiuni, căutând să pătrundă în secretele de luptă şi apărare, [în] ultimele invenţiuni în tehnică militară ale Statelor beligerante, iar alţii camuflaţi în cetăţeni minoritari, întreţin lupta permanentă între clasele sociale, activând în mişcările de stânga sau de dreapta, pentru a slăbi puterea de rezistenţă a Statului şi a compromite principiul de unificare naţională. Să nu se creadă nici un moment că după războiul cel mare, activitatea organizaţiunilor de spionaj a încetat sau s-a micşorat întrucât-va, ci din contra, şi-au intensificat activitatea sub alte formaţiuni".

Regulamentul Serviciului de contrainformaţii româno-rus (1917)

Art. 1. – Contra-informaţia ruso-română va duce o luptă de colaborare contra spionajului din partea inamicului, atât în zona militară de operaţiuni, cât şi în spatele armatelor (în zona etapelor), urmărind de asemenea toate delictele, îndreptate în contra armatelor.

Art. 2. – Contra-informaţia ruso-română este deservită de ofiţeri, funcţionari şi agenţi. Orice persoană care face serviciul de contra-informaţie **va** avea o autorizaţie specială, însoţită de o fotografie, scrisă în limba rusă şi română cu pecetea şi semnătura şefului său.

Art. 3. – Funcţionarii administraţiei şi poliţiei române sunt obligaţi să dea tot concursul funcţionarilor biroului de contra-informaţie rus, la reţinerea persoanelor urmărite de ei, după ce li se va prezenta autorizaţia de identitate a funcţionarului biroului.

În cursul de 24 ore, persoanei care va fi reţinută, trebuie să i se arate culpa şi apoi se va proceda conform dispoziţiunilor arătate în articolele următoare; iar în cazul când funcţionarul biroului de contra-informaţie rus nu se va prezenta în acest scop şi din cercetarea făcută de autoritatea română, nu va rezulta nici un indiciu de culpabilitate în contra persoanei reţinute, ea va fi pusă în libertate.

Art. 4. – Ofiţerii, funcţionarii şi agenţii biroului de contra-informaţie rus, în cazurile când va fi necesară arestarea unei persoane bănuite sau percheziţionarea atât a ei personală, cât şi a domiciliului ei, sunt obligaţi să se adreseze celui mai apropiat ofiţer de poliţie română, care, în urma prezentării autorizaţiei de identitate a funcţionarului de la biroul de contra-informaţie rus, imediat va proceda la îndeplinirea cererii lui, fiindcă asemenea cereri totdeauna sunt mai dinainte aprobate de Subşeful de Stat Major al armatei (General-cartiermeister) sau al Statului major al frontului.

La arestarea şi percheziţionarea, precum şi la facerea cercetărilor, va putea asista funcţionarul rus, care a făcut cererea sau oricare altul, care va fi desemnat de serviciul de contrainformaţie rus.

Actele de constatarea arestării şi percheziţiunii se vor adresa de ofiţerul de poliţie română în dublu exemplar, în limba română, însă funcţionarul rus care a făcut cererea sau delegatul special al serviciului de contra-informaţie, vor putea semna în acte ca asistenţi.

Dacă biroul de contra-informaţie rus, care a făcut arestarea sau percheziţionarea unui individ, nu va delega pe nimeni să asiste la efectuarea cercetării sau percheziţiei, ofiţerul poliţiei române va proceda singur la aceasta, dresând actele în dublu exemplar şi înmânând un exemplar şi biroului respectiv de contra-informaţii rus.

În cazuri extreme (flagrant delict), când lăsarea persoanei urmărite în libertate până la sosirea ofiţerului poliţiei române, se va crede periculoasă, funcţionarii biroului de contra-informaţie rus, vor putea reţine pe urmărit, trimiţându-l imediat la ofiţerul poliţiei române.

Art. 5. – Arestatul, după cererea funcţionarilor biroului de contra-informaţie rus, va fi supus interogatorului, conform informaţiunilor date despre el de către şeful biroului de contra-informaţie rus sau de la vreun agent independent al acestui birou, şi după stabilirea vinovăţiei lui, va fi înaintat cu toate actele dresate la poliţia română din judeţul respectiv.

În cazul când dovezile de culpabilitate ale arestatului vor părea insuficiente pentru ţinerea lui şi mai departe sub arest şi transmiterea cercetării la Judecătorul de Instrucţie, el va fi imediat eliberat dacă biroul de contra-informaţie rus, nu va mai insista asupra ţinerii sub pază până la primirea altor dovezi noi asupra vinovăţiei lui.

În acest din urmă caz, cererea va fi satisfăcută provizoriu, avizând şi Marele Cartier General Român pentru a decide.

Dacă afacerea stă în legătură şi cu indivizii aflători în zona interioară, Marele Cartier General Român va încunoştiinţa şi Ministerul de Interne.

Art. 6. – În cazul când biroul de contra-informaţie rus va socoti necesară îndepărtarea vreunui supus străin, recunoscut ca periculos intereselor armatei, atunci poliţia română va îndepărta pe un asemenea străin din zona militară, numai după singura comunicare a sus numitului birou, arătându-se că îndepărtarea este necesară în interesul armatei.

Serviciul de contra-informaţie rus, va comunica Delegatului Siguranţei Generale Române de pe lângă Stat Majorul Armatelor frontului român (Cartierul Rus) informaţiunile ce va poseda asupra unei asemenea persoane pentru ca ele să poată fi aduse la cunoştinţa Marelui Cartier General Român, şi prin aceasta din urmă, Ministerului de Interne, în vederea supravegherii mai departe sau a luării altor măsuri ce se vor găsi cu cale.

Supuşii români, cari trăiesc continuu intr-o anumită localitate, bănuiţi de spionaj sau recunoscuţi ca periculoşi pentru interesele armatei, vor fi strămutaţi în altă localitate care va fi desemnată de Ministerul de Interne, însă nu altfel decât după verificarea informaţiunilor date asupra lor, de către agenţii poliţiei române.

Aceiaşi supuşi români, care trăiesc într-o localitate temporar, în cazurile arătate mai sus, vor fi imediat trimişi la domiciliul lor de origine, dacă acest domiciliu este situat în afară de zona militară de operaţii.

Art. 7. – Urmărirea persoanelor învinuite de spionaj şi reţinute pe teritoriul român se va face de către poliţia română, de aceea şi actele de cercetările făcute, care vor fi dresate de biroul de contra-informaţie rus asupra persoanelor reţinute în zona operaţiilor după sfârşitul cercetărilor, imediat se vor transmite, pentru urmărirea mai departe a afacerii, poliţiei române, afară de cercetările asupra supuşilor ruşi militari şi civili mobilizaţi.

Art. 8. – În zona militară de operaţiuni a trupelor ruse, unde nu sunt autorităţi şi poliţie română, deţinerea persoanelor bănuite de spionaj, independent de cetăţenia lor, precum şi îndeplinirea tuturor formalităţilor de judecată, se face direct de către gradele militare şi de către serviciul de contra-informaţie rus, iar supuşii români se transmit Siguranţei Generale Române, de pe lângă Stat Majorul Armatei.

Art. 9. – Pentru realizarea unei observări cât mai întinse asupra populaţiei, din cauza micului număr de agenţi speciali de poliţie, este necesară stabilirea unor posturi speciale mixte la punctele de legătură ale drumurilor; acestor posturi li se va da ca consemn, ca controlarea trecerii dintr-un punct populat într-altul să se facă numai cu permise speciale.

Bibliography:

P. Moraru, *Serviciile secrete şi Basarabia (1918-1991). Dicţionar. (Secret Services and Basserabia (1918-1991). Dictionary).* Ed. Militară, Bucureşti, 2008

P. Moraru, *La hotarul românesc al Europei. Din istoria Siguranţei Generale în Basarabia (1918-1940). (On Romanian border of Europe. From General Security history of Bessarabia, 1918-1940).* Academia Română, Institutul Naţional pentru Studiul Totalitarismului, Bucureşti, 2008.

Note:

1. Despre Romulus P. Voinescu, vezi: P. Moraru, *Serviciile secrete şi Basarabia (1918-1991). Dicţionar. (Secret Services and Basserabia (1918-1991). Dictionary).* Ed. Militară, Bucureşti, 2008, pp. 299-300.
2. Despre organizarea şi activitatea Siguranţei, vezi: P. Moraru, *La hotarul românesc al Europei. Din istoria Siguranţei Generale în Basarabia, 1918-1940). (On Romanian border of Europe. From General Security history of Bessarabia. (1918-1940).* Academia Română, Institutul Naţional pentru Studiul Totalitarismului, Bucureşti, 2008.
3. În realitate, a murit la 17 martie 1920, orele 05.45, la Spitalul Militar Orhei din cauza tifosului exantematic de care suferea (P. Moraru, *La hotarul românesc al Europei,* p. 209).
4. Dumitru Zahiu din anul 1919 a devenit şef al Siguranţei basarabene şi prin acţiunile sale a consolidat instituţia în Basarabia. Apoi, la 15 iulie 1920, prin decizia ministerială nr. 32.008-S din 6 iulie 1920, a fost delegat cu conducerea Serviciului Special de Siguranţă al Dobrogei, cu reşedinţa la Constanţa, în locul lui, la Chişinău, fiind numit Z. Husărescu.
5. La 21 februarie 1920, Grigore Ştefu a fost transferat din funcţia de prefect de poliţie al judeţului Cetatea Albă, la conducerea prefecturii de poliţie a judeţului Constanţa. În locul lui, la Cetatea Albă a fost numit Z. Husărescu.
6. Despre Zaharia (Zinovie) Husărescu, vezi: P. Moraru, *La hotarul românesc al Europei,* pp. 219-232.
7. ***Rumcerod*** (acronim rusesc pentru *Comitetul Executiv Central al Sovietelor Frontului Român, Flotei Mării Negre şi regiunii Odessa*) – organ bolşevic revoluţionar, instalat provizoriu în Ucraina, cu competenţe asupra teritoriului Basarabiei, în contextul destrămării Imperiului Rus. S-a străduit să împiedice intenţiile *Sfatului Ţării* de la Chişinău, de a declara independenţa Basarabiei, arestând românii refugiaţi la Odessa şi somând România să-şi retragă trupele din Basarabia.
8. Dintr-un document din 9 martie 1920, întocmit de Brigada de Siguranţă Hotin şi adresat Inspectoratul General de Siguranţă Basarabia, aflăm despre Vasile Iordăchescu următoarele: „(...). 3) Comisarul Iordăchescu Vasile (român) fost subcomisar în oraşul Iaşi în anul 1912, la comisariatul nr. 3, a fost retrogradat şi mutat în oraşul Târgu Frumos, pentru faptul de violare a unei femei chiar în localul Comisariatului, când purta numele de Vasile Chelban, iar în urmă şi-a schimbat numele în Iordăchescu, ca să dispară urmele faptelor sale. În urmă avansat sub acest nume şi mutat la Ismail, de unde a fost mutat la Burdujeni.
La 1 Martie 1919, avansat comisar cl. I la Poliţia Hotin, – acest comisar este un element discordant, joacă cărţi pe bani. A luat mită de la Dl. I. Nacu în luna august 1919, împreună cu comisarul Moşanu şi cu impiegatul Alexandru Râpeanu (cumnat al lui Iordăchescu), toţi suspendaţi pentru luare de mită şi astăzi traduşi în faţa tribunalului Hotin" (P. Moraru, *La hotarul românesc al Europei,* pp. 377-378).